

การเมืองของการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2566 The Politics of Area-Based Budgeting During the Fiscal Year 2017–2023

สัจจะ สอิ่งทอง¹, เกรียงชัย ปิงประวัต², ณัฐพงศ์ บุญเหลือ³ และ นิพนธ์ โഴ๊ะเฮง⁴
Satcha Sa-ingthong¹, Kriangchai Puengpravat², Natthapong Boonlua³
and Niphon Sohheng⁴

Received: 18 July 2025; Revised: 20 August 2025; Accepted: 27 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลไก กระบวนการทางการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทตัวแสดงในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทาง ในปรับปรุงกระบวนการในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 เป็นการวิจัยเชิงบรรยายที่ใช้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำเอาข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์จริง มาวิเคราะห์การเมืองในการจัดสรรงบประมาณที่งบประมาณ มิใช่เพียงกระบวนการทางเทคนิค แต่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับความเป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยพบว่า ระบบงบประมาณเชิงพื้นที่ของไทย ยังคงมีลักษณะรวมศูนย์สูง หน่วยงานกลางอย่างสำนักงานงบประมาณ กระทรวงการคลัง และสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้กำหนดทิศทางและนโยบายหลัก แม้จะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นและประชาชนเสนอแผนงานหรือโครงการ แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้าย ยังอยู่ในมือของส่วนกลางและข้าราชการระดับสูง ส่งผลให้งบประมาณส่วนใหญ่ กระจุกตัวในเมืองใหญ่หรือจังหวัดที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมือง ขณะที่พื้นที่ชนบทหรือจังหวัดที่ขาดฐานเสียงทางการเมือง ได้รับงบประมาณน้อยกว่าอย่างชัดเจน (2) บทบาทของตัวแสดง พบว่ามีการประสานงานระหว่างรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น และภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐส่วนกลางยังคงเป็นผู้กำหนดทิศทางหลัก ส่วนภูมิภาคและผู้ว่าราชการจังหวัด ทำหน้าที่ถ่ายทอดและประสานนโยบายลงสู่ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบวางแผนและขับเคลื่อนโครงการ แม้จะมีข้อจำกัดด้านอำนาจและงบประมาณ ขณะที่ประชาชนและเครือข่ายในพื้นที่ มีบทบาทในการสะท้อนปัญหาและตรวจสอบความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม อำนาจตัดสินใจหลักยังคงอยู่ที่ส่วนกลาง ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่

^{1 2 3 4} ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Philosophy Doctor in Political Science, Ramkhamhaeng University

Corresponding Author, E-mail: E-mail: 6519860006@rumail.ru.ac.th

ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ และ (3) แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ที่ควรเร่งกระจายอำนาจและงบประมาณสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพิ่มบทบาทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการวางแผนและบริหารงบประมาณมากขึ้น พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกชั้นตอน เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่ระบบงบประมาณที่เป็นธรรม โปร่งใส และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองใหญ่กับชนบทได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดสรรงบประมาณ; การเมืองในการจัดสรรงบประมาณ; งบประมาณเชิงพื้นที่

Abstract

This research aims 1) to study the mechanisms and political processes in the allocation of area-based budgets during the fiscal years 2018–2023, 2) to analyze the roles of actors in the area-based budget allocation process during the same period, and 3) to propose guidelines for improving the process of area-based budget allocation in the fiscal years 2018–2023 . It is a Descriptive Research using Qualitative Research methods, collecting real-world data to analyze the politics of budget allocation, in which budgeting is not merely a technical process but a political phenomenon linked to fairness and the reduction of social inequality.

The findings reveal that Thailand's spatial budget allocation system remains highly centralized. Central agencies such as the Bureau of the Budget, the Ministry of Finance, and the National Economic and Social Development Council are the main authorities determining the direction and core policies. Although there are opportunities for localities and citizens to propose plans or projects, final decision-making power still resides with central authorities and high-ranking officials. This results in the majority of the budget being concentrated in major cities or provinces with significant economic and political influence, while rural areas or provinces lacking strong political representation receive noticeably less funding. Regarding the roles of key actors, the research finds ongoing coordination among the central government, regional authorities, local governments, and the public. The central government continues to set the main policy direction, while regional authorities and provincial governors are responsible for conveying and coordinating these policies at the local level. Local administrative organizations are tasked with planning and implementing projects, despite facing limitations in authority and

budget. Meanwhile, citizens and local networks play a role in voicing concerns and monitoring transparency. Nevertheless, the primary decision-making power remains with the central authorities, sometimes resulting in budget allocations that do not fully address the actual needs of each area. The research recommends urgently decentralizing authority and budget to localities in a genuine manner. Local administrative organizations should be empowered with greater autonomy in planning and managing budgets. At the same time, public participation should be promoted at every stage from identifying issues and planning to monitoring and evaluation so that budget expenditures truly respond to the specific needs of each area. Such improvements will help create a fairer, more transparent budget system and sustainably reduce disparities between major cities and rural areas.

Keywords: Budget Allocation; Politics in Budget Allocation; Area-Based Budgeting

บทนำ

งบประมาณของไทยเป็นกลไกหลักที่รัฐใช้ในการแปลงนโยบายและเป้าหมายทางการเมืองให้เป็นรูปธรรมผ่านการจัดสรรทรัพยากรไปยังหน่วยงานและโครงการต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย งบประมาณไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิคหรือการบริหารจัดการตัวเลขเท่านั้น แต่ยังสะท้อนพลวัตของอำนาจ ความสัมพันธ์ และการต่อรองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเด่นชัด การจัดสรรงบประมาณจึงกลายเป็นเวทีที่สำคัญที่ข้าราชการระดับสูง นักการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามาแข่งขัน ต่อบริหาร และผลักดันทรัพยากรของรัฐไปยังเป้าหมายของตนเอง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แม้ไทยจะเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยและมีการกระจายอำนาจในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติ ระบบราชการยังคงมีอิทธิพลหลักในการกำหนดทิศทางนโยบายและรายละเอียดของงบประมาณ ข้าราชการระดับสูงยังเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและควบคุมกระบวนการงบประมาณอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการกระจายอำนาจไปยังสภาผู้แทนราษฎรและงบประมาณประจำปีต้องผ่านการพิจารณาของสภา แต่ระบบราชการก็ยังคงเป็นกลุ่มอำนาจสำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางและรายละเอียดของงบประมาณ (ฐาการ จุลินทร, 2565)

การจัดสรรงบประมาณในไทย จึงไม่ใช่เพียงการวางแผนหรือบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่เป็นเวทีที่กลุ่มอำนาจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ข้าราชการ นักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม เข้ามาแข่งขัน ต่อบริหาร และสร้างอิทธิพลเพื่อให้ทรัพยากรของรัฐถูกจัดสรรไปยังเป้าหมายของตนเอง กระบวนการนี้ผสมผสานระหว่างเทคนิคและการเมืองอย่างแนบแน่น ตามแนวคิดของ Fred W. Riggs (1966) ที่เสนอรอบรัฐราชการ (bureaucratic polity) ระบบราชการไทยไม่ได้เป็นเพียงกลไกบริหารงานของรัฐ แต่กลายเป็นกลุ่มอำนาจหลักที่ควบคุมและ

กำหนดทิศทางของนโยบายสาธารณะ งบประมาณจึงสะท้อนอำนาจและอิทธิพลของแต่ละกระทรวง กรม หรือหน่วยงาน มากกว่าการตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาประเทศหรือความต้องการของประชาชนโดยรวม โดยทั่วไป การจัดสรรงบประมาณประจำปีมักเริ่มจากฐานงบประมาณของปีก่อน การเปลี่ยนแปลงจึงค่อยเป็นค่อยไป เว้นแต่จะมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น วิกฤติเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางงบประมาณ แม้จะมีขั้นตอนอย่างเป็นทางการผ่านการประชุมและกลไกต่าง ๆ แต่การตัดสินใจสำคัญมักได้รับอิทธิพลจากกลุ่มอิทธิพลที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงเครือข่ายส่วนตัวของข้าราชการระดับสูง การพูดคุยนอกรอบหรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ภายในระบบราชการจึงมีบทบาทมากต่อการกำหนดทิศทางและขนาดของงบประมาณที่แต่ละหน่วยงานจะได้รับ

แม้จะมีการจัดตั้งสำนักงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติภายใต้แนวคิดการสร้างความทันสมัย กระบวนการจัดสรรงบประมาณของไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบบ ที่เน้นอำนาจต่อรองของข้าราชการระดับสูงในแต่ละกระทรวงหรือกรม กลายเป็นระบบที่ต้องผ่านการกลั่นกรองและควบคุมโดยหน่วยงานกลาง สำนักงบประมาณมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์และกลั่นกรองข้อเสนอของงบประมาณ ขณะที่สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ทำให้การจัดสรรงบประมาณต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อสำนักงบประมาณและสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีบทบาทมากขึ้น กระบวนการจัดสรรงบประมาณจึงต้องผ่านการกลั่นกรอง วิเคราะห์ และตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงคมนาคม และกระทรวงสาธารณสุข ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยกลับได้รับงบประมาณลดลง การเปลี่ยนแปลงนี้ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับแรงผลักดันจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก ที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างการวางแผนและจัดสรรงบประมาณอย่างมีเหตุผล โปร่งใส และตรวจสอบได้ (ปัญญากร ตีสง, 2566) พัฒนาการของระบบงบประมาณไทย สะท้อนถึงความพยายามของรัฐในการปรับปรุงกลไกการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากระบบงบประมาณแบบแสดงรายการที่เน้นการควบคุมรายจ่ายและปัจจัยนำเข้า สู่แนวคิดการจัดสรรงบประมาณมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM) และงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (Strategic Performance Based Budgeting: SPBB) ที่เชื่อมโยงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการอย่างเป็นระบบมากขึ้น (สำนักงบประมาณ, 2566)

การเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้การจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ มิได้เป็นเพียงกระบวนการทางเทคนิคหรือการบริหารจัดการทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความพยายามของรัฐในการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนใน

ทุกภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในบริบทที่ประเทศไทย ยังคงประสบปัญหาการกระจุกตัวของงบประมาณในบางพื้นที่ ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณะและทรัพยากรของรัฐ แนวคิดงบประมาณเชิงพื้นที่ หรือ Area-Based Budgeting (ABB) จึงเน้นให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางของการวางแผนและบริหารงบประมาณ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละจังหวัด แม้จะมีการกระจายอำนาจและการเลือกตั้งท้องถิ่นที่เข้มแข็งขึ้น แต่การเมืองยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการงบประมาณเชิงพื้นที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง มักใช้อำนาจในการผลักดันงบประมาณไปยังพื้นที่ฐานเสียงหรือพื้นที่ยุทธศาสตร์ ส่งผลให้งบประมาณบางส่วนถูกจัดสรรอย่างไม่สมเหตุสมผลและเกิดการกระจุกตัวในบางพื้นที่ ขณะที่พื้นที่ที่ขาดโอกาสทางการเมืองมักได้รับงบประมาณน้อยลง ดังนั้น กล่าวได้ว่าระบบงบประมาณของไทย จึงเป็นทั้งเครื่องมือเชิงเทคนิคและเวทีทางการเมือง ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทยอย่างชัดเจน การจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ ยังคงเผชิญกับความท้าทายจากโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์และระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในระบบราชการและการเมืองไทย การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจและการกระจายอำนาจทางการคลัง จากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้ระบบงบประมาณสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในทุกภูมิภาคได้อย่างแท้จริง และลดช่องว่างระหว่างจังหวัดที่มีศักยภาพกับจังหวัดที่ขาดโอกาส ตลอดจนสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไก กระบวนการทางการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทตัวแสดงในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในปรับปรุงกระบวนการในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเมืองของการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 ดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นการหาความรู้จากสภาพความเป็นจริง และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองและการบริหารงานงบประมาณ โดยมีความหวังว่า ข้อมูลที่ได้จะช่วยอธิบายและตอบสนองความซับซ้อนของกลไกการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเมือง ทั้งในรูปแบบฐานเสียง การต่อรองผลประโยชน์ และการใช้อำนาจควบคุมจากส่วนกลาง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นสองส่วน ประกอบด้วย (1) การวิจัยเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมาย ระเบียบ และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดิน แผนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาล รายงานการประชุมรัฐสภา แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมถึงเอกสารสำคัญจากกระทรวง กรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนจรรยาบรรณการดำเนินงานและการประเมินโครงการ ทั้งนี้ยังมีการเปรียบเทียบแนวคิดจากต่างประเทศและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงการเมืองที่มีต่อกระบวนการจัดสรรงบประมาณในพื้นที่ และ (2) การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ โดยผู้วิจัยออกแบบคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เทียบเคียงและมีมาตรฐานการวิเคราะห์ โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนมุมมองอย่างรอบด้าน ข้อมูลจึงได้จากหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้บริหารระดับนโยบาย ข้าราชการ นักการเมือง ตัวแทนภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ซึ่งช่วยให้การวิจัยสามารถสะท้อนภาพจริงของการเมือง ที่แฝงอยู่ในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่อย่างละเอียดและรอบด้าน ทั้งยังชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการประสานระหว่างอำนาจส่วนกลางกับพื้นที่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง ผสมผสานคำถามปลายปิดและปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมประเด็นสำคัญ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสารถูกนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดระบบข้อมูล เชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่เข้ากับกรอบแนวคิดตามหลักทฤษฎีมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดถูกบูรณาการและตีความเพื่อให้เห็นถึงความซับซ้อนของกลไกการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ และสะท้อนให้เห็นว่าการจัดทำงบประมาณไม่ใช่เพียงเรื่องเทคนิคทางการคลัง แต่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สัมพันธ์กับอำนาจ ผลประโยชน์ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคมในบริบทของประเทศไทยอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง การเมืองของการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลไกและกระบวนการทางการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ของไทยในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 มีความซับซ้อนและสะท้อนพลวัตอำนาจ

ระหว่างส่วนกลาง ท้องถิ่น และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยเริ่มจากการกำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์โดยหน่วยงานส่วนกลาง เช่น สำนักงานงบประมาณ กระทรวงการคลัง และสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทควบคุมทิศทางและกำกับการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับเป้าหมายระดับชาติ แม้จะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงานหรือโครงการ แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังอยู่ในมือของส่วนกลางและข้าราชการระดับสูง ในทางปฏิบัติ ระบบนี้ยังถูกรวบงำโดยอิทธิพลของกลุ่มการเมืองและผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองระดับชาติ ท้องถิ่น กลุ่มทุน หรือข้าราชการระดับสูง ซึ่งมีบทบาทในการผลักดันหรือล็อบบี้โครงการให้ได้รับงบประมาณ ส่งผลให้งบประมาณของรัฐมักกระจุกตัวในเมืองใหญ่หรือจังหวัดที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมือง เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ขณะที่พื้นที่ชนบทหรือจังหวัดที่ขาดฐานเสียงทางการเมืองจะได้รับงบประมาณน้อยกว่าอย่างชัดเจน งบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการเองยังมีสัดส่วนน้อยมาก เมื่อเทียบกับงบประมาณส่วนใหญ่ที่ยังถูกควบคุมโดยหน่วยงานส่วนกลางและภูมิภาค กลไกทางการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่จึงเป็นภาพสะท้อนของอำนาจ ผลประโยชน์ และการต่อรองในทุกระดับ โดยหน่วยงานกลางเป็นผู้ควบคุมหลัก ขณะที่กลุ่มการเมืองและผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามากำหนดทิศทางและผลลัพธ์ของการจัดสรรงบประมาณในแต่ละพื้นที่ กล่าวโดยสรุป กระบวนการดังกล่าว ไม่ได้เป็นเพียงการบริหารจัดการเชิงเทคนิคหรือการคำนวณตัวเลข แต่ยังเป็นเวทีของการต่อรองและแข่งขันระหว่างกลุ่มอำนาจในระบบราชการ การเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ที่ต้องการผลักดันโครงการหรือพื้นที่ของตนให้ได้รับงบประมาณมากที่สุด ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาความสมดุลและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาลในภาพรวม เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณตอบโจทยทั้งเป้าหมายระดับชาติและความต้องการเฉพาะพื้นที่ได้จริง

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 บทบาทของตัวแสดงในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 สะท้อนถึงความซับซ้อนและการประสานงานระหว่างหลายฝ่ายอย่างใกล้ชิด เริ่มจากส่วนกลางที่รัฐบาลและสำนักงานงบประมาณกำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์หลัก พร้อมจัดสรรงบประมาณลงสู่จังหวัดโดยคำนึงถึงยุทธศาสตร์ชาติและความจำเป็นเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เช่น จังหวัดยะลาที่ต้องการการสนับสนุนเป็นพิเศษ ในระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด มีบทบาทสำคัญในการวางแผนยุทธศาสตร์ ติดตาม และเร่งรัดการใช้งบประมาณ ขณะที่สำนักงานงบประมาณเขตมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้การจัดทำงบประมาณสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและอำนาจการตัดสินใจ แต่บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาท้องถิ่นมีความสำคัญมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอปัญหาการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของพื้นที่

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 มีจุดเน้นสำคัญที่ชัดเจนมากขึ้นในเรื่องการบูรณาการแผน และงบประมาณระหว่างส่วนกลาง จังหวัด และท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ และงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในการวางแผนและบริหารงบประมาณ พร้อมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอปัญหา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ไปจนถึงการตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2561 เพื่อให้การจัดทำและบริหารงบประมาณมุ่งเน้นเป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์ และความคุ้มค่า ระบบการจัดสรรงบประมาณได้รับการปรับให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถานการณ์สำคัญ เช่น การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเน้นการตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการเฉพาะพื้นที่ รวมถึงการลดความเหลื่อมล้ำและการกระจุกตัวของงบประมาณในส่วนกลางและกรุงเทพมหานคร ขณะเดียวกัน มีการส่งเสริมการใช้ ข้อมูลเชิงประจักษ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการวางแผนและติดตามผล ตลอดจนบูรณาการข้อมูล ระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส กล่าวโดยสรุป แนวทางการปรับปรุง กระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การปรับปรุงกฎหมายและระบบงบประมาณให้ทันสมัย ตอบสนองต่อ สถานการณ์และความต้องการเฉพาะพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความโปร่งใสในการบริหาร งบประมาณอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการเมืองของการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลไกและกระบวนการทางการเมืองในการ จัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ของไทยในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 สะท้อนถึงความสัมพันธ์ และการประสานงานระหว่างส่วนกลาง จังหวัด และท้องถิ่น โดยมีบทบาททางการเมืองเข้ามา เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติในระดับนโยบายโดยรัฐบาลและสำนักงบประมาณ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณ ตอบสนองเป้าหมายของประเทศ ในขณะเดียวกัน สำนักงานงบประมาณเขตที่ 6 มีบทบาทในการ เสนอแนะมาตรการและแนวทางแก่หน่วยงานในพื้นที่ ให้คำปรึกษาและประสานงานกับหน่วยงาน รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงการจัดทำงบประมาณกับเศรษฐกิจ สังคม และ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ระดับจังหวัดผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการพัฒนา จังหวัด มีบทบาทกำกับ ติดตาม และเร่งรัดการใช้งบประมาณ โดยมีการประชุมติดตามและแก้ไข ปัญหา เช่น การเบิกจ่ายต่ำกว่าเป้าหมายหรือความล่าช้าในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เงิน

งบประมาณที่ได้รับสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและข้อบัญญัติงบประมาณ โดยต้องผ่านความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นและผู้ว่าราชการจังหวัด กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอปัญหา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ไปจนถึงการประเมินผลโครงการอย่างไรก็ตาม โครงสร้างอำนาจที่ยังรวมศูนย์ทำให้งบประมาณส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาการจัดสรรจากส่วนกลาง ขณะที่รายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองยังมีสัดส่วนน้อยมาก ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ระเบียบราชการที่ล่าช้า และการเมืองเฉพาะกลุ่มยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข สอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด เลิศไพฑูรย์ (2556) ที่ชี้ว่ากระบวนการงบประมาณของรัฐไทยมิใช่เพียงเรื่องการเงินหรือการบริหารเท่านั้น แต่เป็นเวทีทางการเมืองที่เต็มไปด้วยการต่อรองอำนาจและการแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ กลุ่มผลประโยชน์ ภาคธุรกิจ หรือประชาชน ต่างเข้ามามีบทบาทในการต่อรอง แย่งชิง และประนีประนอมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรของรัฐ และผลักดันโครงการที่ตนเองสนับสนุนให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณ กระบวนการนี้จึงเป็นผลลัพธ์ของการต่อรองและการประนีประนอมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์หรือวิชาการเท่านั้น และในบางกรณีอาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น หากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายที่รัฐบาลเสนอ ก็อาจส่งผลให้รัฐบาลต้องลาออกหรือยุบสภานอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการควบคุมตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ โดยเฉพาะบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติที่ควรเป็นผู้ตรวจสอบและอนุมัติงบประมาณ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะกล่าวโดยสรุป กลไกการเมืองในการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปี 2561-2566 เป็นกระบวนการที่ผสมผสานทั้งกลไกทางเทคนิคและการเมือง ตั้งแต่การกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง การวางแผนและติดตามในระดับจังหวัด การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและประชาชน ไปจนถึงการตรวจสอบและอนุมัติโดยผู้ว่าราชการจังหวัด กระบวนการนี้ไม่ใช่เพียงการบริหารทรัพยากร แต่เป็นเวทีที่ต่อรองและประสานผลประโยชน์ทางการเมือง ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง งบประมาณจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงเป็นภาพสะท้อนของอำนาจและการต่อรองในสังคมไทยอย่างแท้จริง

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 บทบาทของตัวแสดงในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 สะท้อนความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนอย่างชัดเจน โดยรัฐส่วนกลางมีบทบาทหลักในการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติและจัดสรรงบประมาณหลักลงสู่จังหวัด แม้จะมีการควบคุมจากส่วนกลางอย่างเข้มข้น แต่การถ่ายโอนอำนาจและงบประมาณสู่ท้องถิ่น ยังมีข้อจำกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงยังขาดความเป็นอิสระในการจัดทำแผนและงบประมาณของตนเอง โครงการสำคัญต่าง ๆ ยังต้องพึ่งพาการอนุมัติและสนับสนุนจากส่วนกลาง ในระดับภูมิภาคผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดทำหน้าที่แปลนโยบายและงบประมาณ

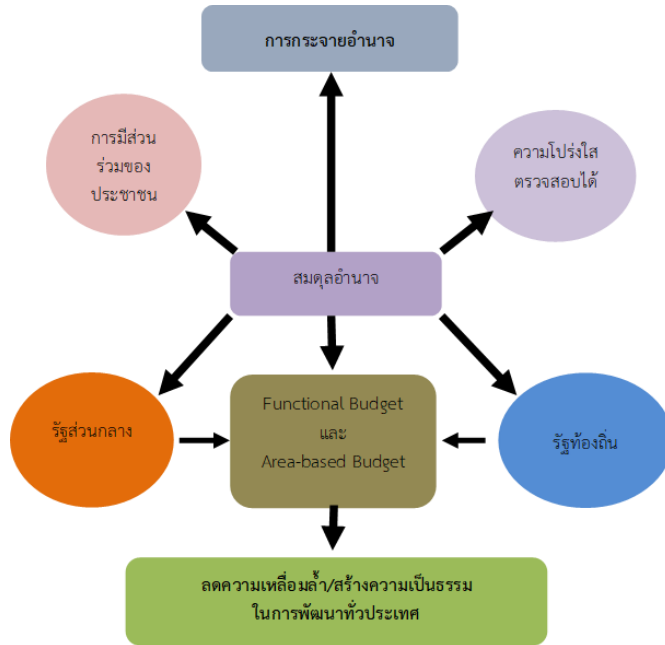
ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามและแก้ไขอุปสรรค พร้อมทั้งจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและงบประมาณรายปี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในทุกขั้นตอน แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและอำนาจการตัดสินใจ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความไม่สงบหรือข้อจำกัดทางกฎหมาย ภาคประชาชนและเครือข่ายในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนปัญหาและความต้องการผ่านเวทีประชาคมและการประชุมหารือ แต่ช่องทางการมีส่วนร่วมยังขาดความหลากหลายและความยืดหยุ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ความไม่สงบที่ประชาชนบางกลุ่ม ยังเข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านโครงสร้างอำนาจและกฎหมายยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อยกระดับการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการศึกษาของพระสมุห์อาคม อาคมธีโร (2563) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเป็นเครื่องมือสำคัญของกลุ่มผู้มีอำนาจในการขับเคลื่อนนโยบายและเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะในบริบทที่ระบอบราชการยังรวมศูนย์สูงและมีการเน้นสร้างความมั่นคงทางทหาร ขณะที่การศึกษาของณัฐชนกานต์ อภิลักษณ์ศิริกุล (2559) กล่าวว่าปัจจัยทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น สมาชิกสภาเมือง ผู้บริหารท้องถิ่น และกลุ่มผลประโยชน์ มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณ ซึ่งมักเกิดการตอรองและเจรจาระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้งบประมาณที่ตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองกล่าวโดยสรุป บทบาทของตัวแสดงในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 สะท้อนถึงความจำเป็นในการประสานงาน และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของทุกภาคส่วน เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างแท้จริง

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2566 ควรมุ่งเน้นสร้างระบบที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยการประสานและบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ หน่วยงานรับงบประมาณ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาในพื้นที่และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องงบประมาณแก่ท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเสนอปัญหาไปจนถึงการตัดสินใจ จะช่วยลดแรงแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ รัฐควรปรับปรุงระบบให้มีความยืดหยุ่น ทันต่อสถานการณ์ กำหนดสัดส่วนงบประมาณสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจนและเป็นธรรม พร้อมเร่งรัดการจัดสรรงบประมาณและรายได้ให้ทันเวลา และใช้ข้อมูลสถิติที่มีคุณภาพในการตัดสินใจและติดตามผลการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ การบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ (2551) เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอน ทั้งการกำหนดเป้าหมาย ประเมินความเสี่ยง ติดตามผล และร่วม

ตัดสินใจ ขณะที่ ทศพร ศิริสัมพันธ์ และทิพาวิดี เมฆสุวรรณ (2543) ต่างเน้นระบอบวางแผนที่มีส่วนร่วม การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ใส่ใจตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ควรปรับเปลี่ยนสู่การเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก มากกว่าการเดินตามขั้นตอนแบบเดิม การกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องบริบทแต่ละพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญ เพื่อให้งบประมาณที่ใช้ตอบโจทย์ความต้องการจริงของประชาชน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการรายงานผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน จะช่วยลดปัญหาการทุจริตและสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบงบประมาณ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายกระจายอำนาจ ท้องถิ่นยังมีอำนาจจำกัดในการใช้งบประมาณ งบประมาณส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวในเขตเมืองและจังหวัดใหญ่ ขณะที่พื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่มีฐานเสียงทางการเมืองน้อยจะได้รับงบประมาณต่ำกว่า รวมถึงยังมีการแทรกแซงจากกลุ่มทางการเมืองและกลุ่มทุนในกระบวนการจัดสรรงบประมาณ ผลที่เกิดขึ้นคืองบประมาณที่ได้มักไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่และก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ต่อไป การปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณจึงควรให้ความสำคัญกับประสิทธิผลที่วัดได้ตามเป้าหมายร่วม และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ ไม่อาจบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ หากยังคงอยู่ภายใต้ระบบรวมศูนย์ที่ให้อำนาจการตัดสินใจแก่ส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว เพราะวิธีการเช่นนี้มักเอื้อประโยชน์ให้จังหวัดใหญ่หรือพื้นที่ที่มีศักยภาพในการต่อรองสูง ขณะที่พื้นที่เปราะบางกลับไม่ได้รับการดูแลอย่างสมดุลเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่มีความพร้อมมากกว่า ดังนั้นการปฏิรูประบบการจัดสรรงบประมาณจึงจำเป็นต้องปรับใหม่ภายใต้รูปแบบการสร้างสมดุลระหว่างการกำกับจากส่วนกลางกับอำนาจของท้องถิ่น โดยยังคงเชื่อมโยงอยู่กับยุทธศาสตร์ชาติ แต่เปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบตั้งแต่ขั้นการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแผน ไปจนถึงการติดตามตรวจสอบ กระบวนการดังกล่าวนี้ ทำให้การจัดสรรงบประมาณดำเนินไปอย่างโปร่งใส มีกลไกตรวจสอบที่เข้มแข็ง ลดอำนาจแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์ และนำไปสู่การจัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรม ตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

ภาพ 1 กระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) กลไกและกระบวนการจัดสรรงบประมาณมีความซับซ้อนและสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างส่วนกลาง ท้องถิ่น และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยหน่วยงานส่วนกลางยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบนโยบายและควบคุมการจัดสรรงบประมาณ แม้ว่าท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงาน แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังเป็นของข้าราชการระดับสูงและกลุ่มการเมือง ซึ่งส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณมักกระจุกตัวในพื้นที่ที่มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ ขณะที่พื้นที่ชนบทมักได้รับงบประมาณน้อยกว่า 2) บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในระดับส่วนกลาง จังหวัด และท้องถิ่น มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยภาครัฐกลางทำหน้าที่กำหนดแนวนโยบายและจัดสรรงบประมาณตามยุทธศาสตร์ชาติ ในขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการวางแผน ติดตาม และบริหารงบประมาณตามสภาพพื้นที่ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่การกำหนดปัญหาไปจนถึงการประเมินผลเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความเหมาะสมต่อความต้องการพื้นที่ และ 3) แนวทางการปรับปรุง พบว่ามีการเน้นย้ำความสำคัญของการกระจายอำนาจและงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 เพื่อสนับสนุนการวางแผนและการติดตามผลที่มุ่งเน้นเป้าหมายและประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมี

การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และมาตรการตรวจสอบที่ชัดเจนมากขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ โดยมุ่งแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกระจุกตัวของงบประมาณในส่วนกลางและพื้นที่เศรษฐกิจหลักอย่างกรุงเทพมหานคร ภาพรวมของผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่เป็นทั้งกระบวนการทางเทคนิคและการเมืองที่ต้องอาศัยความร่วมมือและสมดุลระหว่างกลุ่มอำนาจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน โดยได้จัดแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ประเภทหลัก

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และกลไกการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ลดบทบาทการจัดสรรงบประมาณแบบรวมศูนย์ที่ให้ความสำคัญกับเมืองใหญ่หรือจังหวัดที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองสูง เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมการพัฒนาอย่างทั่วถึง

1.2 ควรเปิดพื้นที่และกลไกให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน เสนอปัญหา ตัดสินใจ และติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณมีความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

1.3 สร้างกลไกตรวจสอบและประเมินผลที่โปร่งใส เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบ เพื่อลดการแทรกแซงของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในการจัดสรรงบประมาณ]

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 รัฐควรทบทวนและปรับปรุงนโยบายการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่มีความเปราะบางหรือมีความเหลื่อมล้ำสูง ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณแบบพุ่งเป้ามากขึ้น เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาคนได้อย่างทั่วถึงและลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการแผนและโครงการพัฒนาร่วมกันภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของงบประมาณในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดยะลา

3.2 ศึกษาการบูรณาการข้อมูลและฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณและการติดตามผล

3.3 เปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณและผลลัพธ์การพัฒนาในจังหวัดยะลากับพื้นที่อื่นที่มีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือความมั่นคงแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- ฐากร จุลินทร. (2565). *ย้อนเวลาหาอดีต 90 ปี รัฐสภาไทยกับงบประมาณแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักงบประมาณของรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณัฐชนกานต์ อภิลาภสุขศิริกุล. (2559). *การเมืองในการจัดสรรงบประมาณของเมืองพัทยา*. นนทบุรี: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2543). *การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management) รวมบทความวิชาการ 100 ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทย*. (วิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. (2543). *การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันมาตรฐานสากลภาครัฐแห่งประเทศไทย สำนักงาน กพ.
- พระสมุห์อากาศ อากาศโร. (2563). *อำนาจทางการเมืองว่าด้วยการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย*. *วารสาร มจร. เพชรบุรีปริทรรศน์*, 3(2), 58-79.
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์: กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2556). *ท้องถิ่นโปร่งใส: การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงบประมาณ. (2566). *รายงานการติดตามและประเมินผลแผนบูรณาการ แผนงานบูรณาการ พัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Riggs, Fred W. (1966). *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press.